

Preek Breukelen
maandag 25 december 2017, Kerstochtend
Genesis 1:1-5 & Johannes 1:1-14

“Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond...”

Gemeente van Jezus Christus,

In de afgelopen Adventsperiode hebben we samen met de kinderen week na week de stal gevuld volgens traditioneel patroon. Bij de figuren die we plaatsten, hebben we lezingen gezocht die ons meer zouden kunnen vertellen over de betekenis van de geboorte van het kindje Jezus in de stal. Herders en schapen, de os en de ezel, wijzen uit het Oosten, en de jonge ouders. En dit project droeg de naam ‘Komt allen tezamen’ naar het welbekende Kerstlied dat we zojuist gezongen hebben. Iedereen wordt opgeroepen samen te komen in de stal, iedereen is welkom om de geboorte van het kind te aanschouwen, want de betekenis van dit kind is voor iedereen. Jong en oud, rijk en arm, voor zuid en noord, en voor west en oost, voor heel de wereld. Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond.

Nou had u misschien verwacht, mede gezien de weg die we de afgelopen weken met de kinderen zijn gegaan, dat wij op deze ochtend zouden lezen over de geboorte van Jezus in de stal van Bethlehem. De kinderen krijgen dit verhaal te horen, u niet. De reden hiervoor is dat wij die lezing uit het Lucasevangelie traditiegetrouw al in de Kerstnacht hebben gelezen. En even traditiegetrouw lezen wij op de Kerstochtend altijd het wonderschone en betekenisvolle begin van het Johannesevangelie. *In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God.* Maar misschien denkt u nu ook: wat een onzin! Dit is toch die dominee die alle tradities overboord gooit en schijnbaar alles loslaat wat de Kerk in eeuwen heeft opgebouwd? Daar vergist u zich in. Er is veel waardevolle traditie, waardevolle traditie die betekenis geeft aan ons geloof, die ons geloof verdiept. Wat ik uit de traditie terzijde schuif is vooral alles wat het geloof tot plat geloof maakt, alles wat het geloof verschaalt. Gegroeide geloofstraditie is geregeld zelfs strijdig met de liefde die het evangelie predikt. Waardevolle traditie is die traditie die het Woord als het begin heeft.

Afgelopen vrijdag stond er in NRC Handelsblad een gesprek tussen de filmmaker en regisseur Paul Verhoeven en theoloog Carel ter Linden. Paul Verhoeven is de laatste jaren nogal bezig met het nadenken over een script voor een film over Jezus. Daarover zegt Verhoeven: “Ik wil de echte Jezus terughalen.” Carel Ter Linden antwoordt hem: „Ik ben bang dat je dan een magere film krijgt.” Hoe graag sommige anti-religieuzen het ook anders zouden willen zien, de wetenschap gaat er in elk geval van uit dat Jezus daadwerkelijk bestaan heeft. Wat je vervolgens wetenschappelijk over het leven van Jezus kunt zeggen is nagenoeg niets. Wat ons overgeleverd is, zijn geloofsverhalen. Daar kun je als gelovige onzeker of verdrietig van worden maar het lijkt mij beter je rijk te rekenen met wat wij aan betekenis ontvangen hebben. De beschrijving van het leven van Jezus zoals wij die doorgegeven krijgen via de vier evangelisten is geen historisch verslag. Het is geen naslagwerk van feiten maar geloofsverhaal van wat die man uit Nazareth teweeg heeft gebracht. Vier evangelisten beschrijven welke invloed hij heeft

gehad op mensen, op het omarmen van liefde en op het vertrouwen in de toekomst. Vier evangelisten die elk met eigen woorden God aan het werk zien, Jezus zien als vleesgeworden Woord, handen en voeten van Gods nabijheid. Als Paul Verhoeven de echte Jezus terug wil halen, kan ook dat enkel in een geloofsverhaal.

Het zijn de evangelisten Matteüs en Lucas die zich wagen aan een geboorteverhaal. Beide schrijvers hebben Jezus niet gekend, althans, niet de echte Jezus zoals Paul Verhoeven dat bedoelt. De evangelisten kennen Jezus enkel van horen zeggen, maar misschien kennen ze hem juist daarom op een veel diepere manier: ze kennen en erkennen Hem als hun Heer, als de zoon van God die hen voorgegaan is op de weg van de liefde, die een omkeer heeft gemaakt in hun leven en de deuren van nieuwe toekomst heeft geopend. En die mens, in wie God zich zo laat zien, verdient volgens Matteüs en Lucas een geboorteverhaal met enige zeggingskracht. Zoals alle mensen van naam in die tijd een bijzondere geboorte toegedicht kregen, waarbij vaak de hemel, God en goden een rol speelden. Zo'n bijzonder verhaal dat je meteen kon zeggen: Let op, hier is iets bijzonders aan de hand, hier raakt de hemel de aarde. In die traditie krijgt ook Jezus zijn verhaal. En dan maakt het niet uit dat de verhalen van Matteüs en Lucas enorm van elkaar verschillen. Dan maakt het ook niet uit dat in de kerststal die verhalen met elkaar vermengd zijn en met nog enkele andere elementen uit de traditie van het geloof. Alles wil betekenis geven aan wat wij ontvangen in dat kind van Bethlehem.

Misschien is de samenvatting van al die verhalen wel dat het Woord vlees geworden is, of zoals de Nieuwe Bijbelvertaling zegt: dat het Woord mens geworden is. Het is wel bijzonder en opmerkelijk dat wij traditiegetrouw Johannes 1 lezen op Kerstochtend. Want welbeschouwd is het niet eens een geboorteverhaal, niet in de zin dat het ons iets vertelt over Maria en Jozef, over een bijzondere zwangerschap of over Bethlehem als geboorteplaats. *In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God.* Johannes brengt met deze zin meteen Genesis 1 in herinnering, het grote scheppingsverhaal, de lofzang van de schrijver van Genesis waarin hij beschrijft hoe Gods Woord leven scheidt, hoe Gods Woord levensruimte maakt voor de mens. "Scheppen is scheiden", verklaarde enige jaren geleden een theoloog. En zo zien we inderdaad dat licht en duisternis gescheiden worden, dat de wateren gescheiden worden om aarde tevoorschijn te roepen waarop een mens kan leven. Als God scheidt, doet Hij dat met zijn Woord. Het Hebreeuws voor 'woord' is 'dabar'. Maar 'dabar' betekent ook 'daad'. Woord en daad gaan samen, wanneer God spreekt, is dat meteen scheppingsdaad. Waar zijn Woord klinkt, komt er licht in duisternis, komt er orde in de chaos, ontstaat er levensruimte voor de mens. Niet enkel *in het begin* maar als beginsel, als steeds weerkerend principe, als eeuwige belofte: waar Gods woord klinkt, vindt er schepping plaats, schijnt er licht in duisternis, krijgt de mens ruimte om te leven. Dat diepe geloof dat God aan het begin staat van al het leven wordt in de lofzang van Genesis bezongen en dat mag klinken als een steeds wederkerend refrein in het leven van mensen.

Waar God spreekt, vindt schepping plaats. *In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God. Alles is er door ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat. In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen.* Met deze woorden neemt de evangelist Johannes als het ware het refrein van Genesis weer in de mond. Niet om een kerstig verhaal te vertellen over

herders en schapen of wijzen uit het oosten maar om aan het begin van zijn evangelie meteen duidelijk te maken wie Jezus is in zijn geloof: scheppingswoord van God, licht in de duisternis, vleesgeworden Woord. Met andere woorden, let op: de Jezus die jullie in dit evangelie ontmoeten, zijn de handen en de voeten van de Eeuwige, is God die onder ons is komen wonen, zijn tent onder ons heeft opgeslagen. In Hem vindt schepping plaats, herschepping van deze werkelijkheid tot nieuwe werkelijkheid.

Als we dan nu weer kijken naar de stal en de betekenis die we gezocht hebben dan hebben we bij de verschillende figuren veel geleerd over wat de geboorte van het kind ook in onze tijd wil zeggen. Via de os en de ezel kwamen we bij de koning die nederig is, die op een ezel komt binnenrijden. Hij leert ons dat werkelijk herderschap, dat werkelijk koning zijn een dienende taak is. Wij leren in onze tijd vooral om uit te blinken, om groot te zijn, rijk en machtig. Dan heb je wat bereikt in het leven. Maar juist door in liefde te dienen, dienstbaar te zijn aan anderen schep je een waarachtig andere werkelijkheid, zet je een stap op weg naar Gods koninkrijk van vrede en gerechtigheid. Met de herders en de schapen kwamen we bij de gelijkenis van het verloren schaap. Als iets kenmerkend is voor Jezus, voor hoe Hij handen en voeten gaf aan Gods Woord, is dat Hij zocht wat verloren was, dat Hij omzag naar wie verworpen waren, mensen opnieuw in het leven zette die waren afgeschreven en mensen bevrijdde die gevangen zaten in schuld. De wijzen uit het oosten leerden ons dat wij Gods toekomst niet moeten zoeken op de meest voor de hand liggende plaatsen, niet in paleizen of plekken van macht. En Jozef en Maria, die we gisteren in de stal hebben geplaatst, zijn de getuigen van de onverwachte toekomst die God steeds weer mogelijk maakt, toekomst die wij soms onmogelijk achten maar in het verbond met God toch daadwerkelijk mogelijk is. En vandaag het kind Jezus, de engel en de ster: licht schijnt in de duisternis. En dat brengt ons weer terug bij het evangelie van Johannes waar de schrijver zegt: *Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.*

Zo wordt de kerststal meer dan een wonderlijk verhaal. Zo krijgen we betekenis die van waarde is voor ieder mens overal ter wereld, hier en nu. Zo wordt het meer dan een herinnering van een schijnbaar lieflijk gebeuren. *Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.* Het zijn deze woorden die ons eigenlijk ook meteen meenemen naar het eind van het grote geloofsverhaal over Jezus. Als licht van God heeft Jezus in zijn openbare leven handen en voeten gegeven aan Gods liefde, heeft Hij tekenen gegeven van de nieuwe werkelijkheid waarin mensen niet meer leven ten koste van elkaar maar elkaar tot zegen zijn, een werkelijkheid waarin vrede en gerechtigheid de hartslag zijn. Maar alle evangeliën getuigen dat de duisternis sterk is, dat de bestaande werkelijkheid de nieuwe werkelijkheid niet verdraagt, dat de wereld niet gebaat is bij omzien en barmhartigheid, niet gebaat is bij het scheppend Woord van God maar liever kiest voor geld en korte termijn, voor macht en aanzien. Nederigheid is zwakte. Waarom het goede zoeken en waarom dromen van een andere werkelijkheid als die zo onmogelijk lijkt? De duisternis doet er alles aan om het licht te laten doven en heeft een poging gedaan door Jezus te doden. Maar ondanks die poging, ondanks die moord, heeft de duisternis het licht niet in haar macht gekregen, geen steen die de liefde in het graf kan vasthouden.

Het verhaal is doorgegaan, het Woord van het begin is blijven klinken en telkens weer klinkt dat refrein van Genesis over God die levensruimte scheidt, die licht van duisternis scheidt en orde brengt in de chaos. Ook in onze duisternis, ook in deze tijd waar Gods Woord klinkt in de chaos van de wereld of in ons eigen geschonden leven, vindt er schepping plaats, krijgen wij opnieuw levensruimte, kunnen we ademen, kunnen we in vrijheid elkaar toegewijd zijn. Overal waar het Woord vlees wordt, waar de liefde van God handen en voeten krijgt, wordt Jezus opnieuw geboren, woont God opnieuw onder ons en zien wij het licht dat niet in de macht van de duisternis zal doven maar ons de weg wijst naar nieuwe toekomst. Iedere dag opnieuw, geboorte van hoop en nieuwe toekomst. Het Woord is vlees geworden en woont nog steeds onder ons.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.